

ANVÄNDNING AV IDROTTSTEMAT I
SVENSKUNDERVISNINGEN PÅ
GYMNASIET

Kandidatavhandling
Ossi Kaski

Jyväskylä universitet
Institutionen för språk
Svenska språket
29.5.2012

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Ossi Kaski	
Otsake: Användning av idrottstemat i svenskundervisningen på gymnasiet	
Aine: ruotsin kieli	Kandidaatintutkielma
Vuosi 2012	Sivumäärä 41 + 4
<p>Kandidaatintutkielmani tarkoituksena oli tutkia, kuinka urheilua hyödynnetään aihealueena lukion ruotsinopetuksessa. Pyrin toisaalta selvittämään, missä yhteyksissä opettajat käyttävät urheilua opetuksensa välineenä, toisaalta taas minkälaisia opetuksellisia tavoitteita opettajilla mahdollisesti oli urheiluteeman käytölle. Lisäksi kartoitin opettajien yleisiä käsityksiä urheiluteeman hyödyllisyydestä ruotsinopetuksessa.</p> <p>Tutkimusaineistoni keräsin sähköisen kyselylomakkeen avulla, johon opettajat saivat vastata kahden viikon ajan tammikuussa 2012. Täytettyjä lomakkeita kertyi kasaan lopulta 133 kappaletta. Kysely piti sisällään yhteensä 12 kysymystä joista osaan vastattiin annettujen vastausvaihtoehtojen pohjalta ja osaan vapaasti omin sanoin.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että lähes jokainen kyselyyn vastannut opettaja oli käsitellyt urheiluteemaa opetuksessaan. Valtaosa kuitenkin käytti urheilua aihealueena ainoastaan silloin, kun se tuli esiin oppikirjan kappaleen kautta. Opettajat ilmoittavat urheiluteeman käytölle kahtalaisia tavoitteita: suoraan kielitaidon parantamiseen liittyviä tavoitteita sekä välillisiä tavoitteita, kuten kiinnostuksen lisääminen ruotsin kieleen, liikunnan merkityksen korostaminen sekä kulttuurin tuntemuksen lisääminen.</p> <p>Oppikirjan lisäksi urheilua käsiteltiin lehtiartikkeleiden, tv-ohjelmien ja internetistä hankittujen materiaalien kautta. Osa opettajista pyrki huomioimaan ajankohtaiset urheilutapahtumat sitomalla ne osaksi opetusta. Opettajat kokivat urheilun hyödylliseksi aihealueeksi, koska moni oppilas oli kiinnostunut siitä etenkin omien harrastustensa vuoksi. Näin ollen urheilu toimi hyvin esimerkiksi keskusteluharjoitusten tai ainekirjoituksen aihepiirinä.</p> <p>Toisaalta opettajat painottivat, ettei urheilu suinkaan kuulu jokaisen oppilaan mielenkiinnon kohteisiin, eikä sitä siksi tule painottaa opetuksessa sen enempää kuin muitakaan aihepiirejä. Urheilun käyttöä opetuksessa rajoittaa niin ikään tiukka aikataulu, joka ei anna mahdollisuutta syventyä tiettyyn teemaan kovin pitkäksi aikaa.</p>	
Avainsanat: svenskundervisning, läromedel, gymnasium, idrott	
Kirjasto/Säilytyspaikka:	
Muita tietoja:	

Innehåll

1 INLEDNING.....	4
2 TEORETISK BAKGRUND	5
2.1 Inläring av ett främmande språk	6
2.2 Läromaterial	9
2.2.1 Lärobok	9
2.2.2 Informationsteknologi och digitalt material.....	10
2.2.3 Autenticitet i språkundervisning	12
2.2.4 Läroplansgrunderna och idrott	13
3 MATERIAL OCH METOD	14
4 RESULTAT	16
4.1 Användning av idrottstemat i svenskundervisning	16
4.2 Hur används idrottstemat i svenskundervisning?.....	20
4.3 Vilka mål har lärarna ställt för idrottsrelaterad undervisning?	24
4.4 Idrottens potential i svenskundervisning.....	27
5 DISKUSSION	32
5.1 Sammandrag av resultat	32
5.2 Validitet och reliabilitet	36
6 AVSLUTNING	37
Litteratur.....	39
Bilaga 1: Enkät.....	42

1 INLEDNING

Idrott är något som ligger väldigt nära hjärtat hos åtskilliga unga människor, på samma sätt som exempelvis musik och digital media. Det finns en hel del människor som håller på med någon slags idrott på fritiden. Vidare finns det otaliga andra som njuter av att följa sport eller någon mer specifik gren för att bli delaktiga i de känslor och den njutning idrott kan erbjuda. Med tanke på idrottens popularitet bland unga väcks frågan om den till fullo utnyttjats i formell språkundervisning där motivation och positiva attityder spelar en avgörande roll för inlärningsresultatet. Frågan är väsentlig speciellt vid undervisningen i svenska för ämnet svenska behöver kanske mest av alla ämnen kämpa mot sin negativa image bland ett stort antal finska elever.

I denna avhandling granskar jag på vilka sätt idrottstemat används i svenskundervisning på finska gymnasier och vilka eventuella mål lärare har för användningen av idrottstemat. För att utforska ämnet genomförde jag en enkätstudie bland svensklärare. Frågorna i enkäten syftade till att kartlägga hur idrott framkommer i lärarnas egen undervisning samt hur användbar de anser att idrott överhuvudtaget är som undervisningstema. Därtill försöker jag få svar på frågan om idrott kan fungera som en motiverande faktor för svenskstudier på gymnasiet. Skulle man med hjälp av den kunna väcka intresse för svenska språket hos elever som annars inte skulle bry sig om det? De mest centrala forskningsfrågorna för undersökningen kan sålunda sammanfattas på följande vis:

- (1) Hur utnyttjas idrott i svenskundervisning på finska gymnasier?
- (2) Vilka undervisningsmässiga syften har lärarna med idrottstemat?
- (3) Hurdana uppfattningar har lärarna om användbarheten av idrottstemat i allmänhet?

Ytterligare ett viktigt delområde i undersökningen utgörs av läromaterialets relation till idrott. Idrott, som en väsentlig del av vårt samhälle, vår kultur och därigenom nyhetssändningar, tidningsartiklar med mera, bildar en outtömlig källa av autentiska texter, ljud, rörlig bild och annat material som står till allas förfogande. Till följd av den blixtnabba utvecklingen av informationsteknologin den senaste tiden har utbudet av tillgängligt idrottsrelaterat material blivit ännu mer mångsidigt. Därför är det i mitt

intresse att även utreda om denna utveckling på något sätt syns i idrottstemats närvaro i undervisningen. Undersökningen är kvalitativ till sin natur men innehåller även kvantitativa drag.

Vad gäller tidigare undersökningar om användningen av idrott som tema (genom studiematerial och lärandemål) i språkundervisningen står forskningsfältet praktiskt taget orört. I brist på tidigare studier i ämnet är jag delvis tvungen att utgå ifrån mina subjektiva hypoteser. En av de hypoteser som står som utgångspunkt för undersökningen är min personliga uppfattning att idrottstemat inte utnyttjas i dagens svenskundervisning på gymnasienivå så mångsidigt som det hade kapacitet för. Av detta skäl kommer jag även att snudda vid ytan av de orsaker och motiveringar lärarna ger till att låta bli att ta med idrottstemat i undervisningen.

I följande kapitel presenterar jag den teoretiska bakgrunden för min undersökning. Särskilt fokuserar jag på tematiken om främmandespråksinlärning och ger därtill några djupare inblickar i läromaterialets ställning i klassrumsverkligheten. Därefter introducerar jag i kapitel 3 materialet som ligger till grund för denna studie och redogör för faserna i hela arbetsprocessen från materialinsamling till analysering av stoffet. I kapitel 4 redogör jag för vad lärarna har svarat på enkätfrågorna och vilka generella tendenser det går att finna bland svaren. Denna uppsats avslutas med en sammanfattande diskussionsdel (se kapitel 5) där jag lyfter fram de mest centrala resultaten och resonerar kring dessa upptäckter med hänsyn till den tidigare forskningen och mina egna hypoteser.

2 TEORETISK BAKGRUND

I detta kapitel redogör jag för den teoretiska bakgrunden till avhandlingen. Kapitlet består av två huvuddelar varav den första handlar om inlärning av ett främmande språk och den andra om läromaterialets roll i formell undervisning. Läromaterialavsnittet kommer i sin tur att ytterligare indelas i fyra underkategorier: *lärobok*, *digitala läromaterial*, *autenticitet i språkundervisning* samt *läroplansgrunderna och idrott*.

2.1 Inläring av ett främmande språk

Att göra inläringen av ett främmande språk lockande för elever är kanske det säkraste sättet och den lättaste vägen till framgångsrik språkinläring. Som redan tidigare påpekats (se kapitel 1) är denna utmaning troligen allra störst för ämnet svenska som är tvunget att slåss mot de negativa attityder och fördomar som associeras med språket. Särskilt svårt har det för svenskan varit att väcka intresse hos pojkar (se exempelvis Lammi 2002). I det följande lyfter jag fram faktorer som språkpedagoger traditionellt har ansett som viktiga eller rent av nödvändiga för att skapa ett positivt laddat klimat i språkundervisning och främja inläringen.

Kaikkonen och Kohonen (2000) resonerar kring de förändringar i språkundervisningen som ägt rum för ett tiotal år sedan och vilka utmaningar dessa ändringar ställer den framtida språkundervisningen inför. Fyra utav de sammanlagt 10 principerna i listan utarbetad av Kaikkonen och Kohonen har en stark anknytning till temat i denna studie och betraktas härnäst. För det första anser Kaikkonen och Kohonen att tyngdpunkten i språkundervisning har flyttats och även i fortsättningen skall läggas på de kommunikativa färdigheterna i språket (s.k. kommunikativ kompetens) till skillnad från det tidigare synsättet som betonade vikten av att se ett främmande språk främst som ett system av regler (språklig kompetens).

För det andra betonas att både undervisningens innehåll och dess framställningstyper bör vara öppna för diskussion mellan lärare och elever. Genom att själva kunna påverka undervisningens innehåll ökar elevers motivation och får dem att bli mer engagerade i studerandet (Kaikkonen & Kohonen 2000). Taalas (2007) delar Kaikkonens och Kohonens åsikt om elevers rätt att själva få vara med och söka de metoder och kontexter i undervisningen som bäst passar för deras behov. Taalas anser att elever skall unnas möjlighet att kunna påverka av vilka delar deras egen språkinlärningsprocess uppbyggs. På detta sätt framstår inläringen som meningsfull.

För det tredje understryker Kaikkonen och Kohonen (2000) vikten av att planera undervisningen på så sätt att den bildar en helhet där såväl innehållet i övningarna som

sättet att arbeta med dem leder åt samma håll och bjuder eleverna på behagliga lärandeupplevelser samt möjliggör effektiv inläring. Lammi (2002) är på samma spår vad inlärningsmöjligheter beträffar. Hon betonar särskilt lärarens roll i uppgiften att ordna gynnsamma omständigheter för språkinläring. Lammi anser att det är lärarens ansvar att skapa sådana inläringssituationer som motiverar elever att lära sig svenska. Lammi (2002: 153) konstaterar att ”i sista hand är det en enskild lärares vilja och förmåga att ständigt prova på nya möjligheter som är avgörande.”

Kaikkonen och Kohonen (2000) anser vidare att även om läraren har en markant roll i att väcka en individs inre glöd för språk och inläring, återstår den avgörande faktorn, nämligen elevens egen insats, det vill säga, hur mycket eleven själv är redo att satsa på sin inläring genom att söka sig till inlärningsmöjligheter och ta vara på dem. Det som läraren ändå kan göra är att hjälpa eleven inse detta. Kaikkonen och Kohonen använder begreppet ”att lära sig lära”. Genom lärarens vägledning kan eleven bli delaktig i och lära sig utnyttja de inlärningsprocesser som hjälper honom eller henne framåt på spåret mot mer avancerade språkkunskaper. (Kaikkonen & Kohonen 2000) Vikten av individuell handledning uppmärksammas även i läroplanen från 2003, där språkundervisningen ges följande målsättningar: den ska sträva efter att hjälpa elever att igenkänna sina starka sidor som inlärare och vidare att utveckla effektiva strategier för inläring (GLGY 2003: 85).

Södergård (1999) menar att läromedlen är av avgörande betydelse för hur elever upplever inläringen av ett främmande språk. Enligt henne har läromaterialen i ämnet svenska för finska elever haft allvarliga brister såväl innehållsmässigt som strukturmässigt. Läromedlen har upplevts som tråkiga och som opraktiska vilket i värsta fall har lett till att elever tappat intresset för att lära sig språket. Södergård konstaterar vidare att de dåligt genomtänkta och dessutom opedagogiskt upplagda övningarna i läroböckerna inte i tillräckligt hög grad har tagit hänsyn till ungas ålder och intresseområden. Detta i sin tur har resulterat i att språket i läromaterialet har framstått antingen som för barnsligt eller liknat vuxnas sätt att tala, något som gjort det omöjligt för tonåringar att identifiera sig med dem. Södergård menar (1999: 253) att ”om eleven övar sig att uttrycka sådant som inte har något värde för eleven själv, försvåras inläringen i och med att trovärdigheten

sjunker.” Vidare kritiserar Södergård uppläggningsen av övningar i läroböcker som alltför ofta går ut på att eleven mekaniskt fyller i ord och fraser utan något riktigt samband med äkta språkbruk. Dessa slags övningar ger föga utrymme för kreativitet och betjänar därmed dåligt utvecklandet av den kommunikativa kompetensen. Södergård ser det som väsentligt att exempelvis grammatiska moment inte skall läras ut utan kontext. Enligt henne är nackdelen med att lära sig grammatiska strukturer separat från varandra, som isolerade enheter, att elever inte får se och således bli medvetna om hur olika regler samtidigt påverkar utformningen av en mening. Likaså är det viktigt att elever får formulera och testa sina uppfattningar om språket på ett naturligt sätt - inte genom att öva grammatiska regler via konstgjorda upprepningsövningar.

Green-Vänttinen m.fl. (2010) undersökte i projektet *Svenska i toppen* vilka faktorer som kännetecknar framgångsrik svenskinläring på finska gymnasier. Forskargruppen kom i mångt och mycket till samma slutsatser som exempelvis Kaikkonen och Kohonen (2000), tidigare nämnt i detta avsnitt. Enligt Green-Vänttinen m.fl. (2010: 79-81) är en kunnig och engagerad lärare, som genom sitt eget exempel och utstrålade entusiasm kan tända gnistan hos elever att satsa på språkinläring, av högsta betydelse. Vidare betonar Green-Vänttinen m.fl. vikten av att elever får lära sig språk i en miljö där de känner sig trygga samt får stöd och uppmuntran att aktivt använda språket såväl i som utanför skolan. Det är dessa omständigheter tillsammans med en inspirerande lärare som får en att bli motiverad att lära sig språket och som är nyckeln till en framgångsrik inlärningsprocess.

Huttunen (2000: 79-93) resonerar kring den europeiska referensramens syn på *inlärningsmiljöer*. Med inlärningsmiljöer syftar hon på de omständigheter som bör åstadkommas för att garantera de bästa förutsättningarna för inläring. Begreppet inlärningsmiljö avser inte enbart det fysiska rummet där undervisningen och inläringen äger rum utan innehåller även en mental och en social nivå. Det gemensamma målet för dessa nivåer är att eftersträva ökad kommunikativ språkkompetens (jfr Kaikkonen & Kohonen tidigare i detta avsnitt). Vidare konstaterar Huttunen att uppfattningarna om att inläringen i första hand skall ske i klassrummet har i den europeiska referensramen blivit ersatta av nyare idéer som poängterar mobiliteten av dessa inlärningsmiljöer. I och med att inlärningsmiljöerna i allt högre grad flyttar sig utanför skolan ökar också behovet

att uppmärksamma möjligheterna av ny teknologi och autentiskt material (se även avsnitt 2.2.2 om informationsteknologi och 2.2.3 om autenticitet i svenskundervisning).

2.2 Läromaterial

I följande avsnitt redovisar jag tidigare studier som gjorts kring läromaterial. Jag försöker i så hög grad som möjligt att ta stöd av forskning som har sin utgångspunkt i språkundervisning men därtill tas även några mer generella undersökningar i beaktande. Temat behandlas ur fyra olika synvinklar. Först i tur är den vanligaste formen av arbetsredskap för lärare: den traditionella *läroboken*. Därefter riktas uppmärksamheten mot *informationsteknologi och digitalt läromaterial* som först under de senaste åren blivit en allt mer väsentlig del av klassrumsarbetet och ett komplement till den läroboksbaserade undervisningstraditionen. Det tredje centrala temat handlar om *autenticitet*. Jag försöker närmare syna och vidga begreppet och förklara vad det i praktiken innebär i språkundervisning. Till slut görs ännu en kort inblick i läroplansgrunderna ur idrottstemats synvinkel.

2.2.1 Lärobok

Läroboken är det klart mest dominerande arbetsredskapet för lärare – särskilt i språkämnen. Vidare har den en stark, bestämmande roll i utformningen av undervisning (se exempelvis Englund 2011: 279-294). Englund (2011) finner ett antal orsaker som ligger bakom lärobokens makt och popularitet. Hon anser att läroboken har framför allt två grundläggande egenskaper som bidragit till dess överordnade ställning: för det första utgör den ett nyttigt hjälpmedel för lärare. För det andra ansågs läroboken garantera den utlärdas informationens trovärdighet. En ytterligare intressant funktion som Englund knyter till läroboken är att den hjälper till att skapa och upprätthålla ordning i klassrummet. Hon konstaterar att läroboken: ”ger ett sammanhang i studierna, en helhet och en trygghet, och den hindrar känslan av splittring både för lärare och för elever. [...] Slutligen hjälper den till att förhindra kaos i klassrummet och håller eleverna sysselsatta.” (2011: 282).

Englund (2011: 284) hänvisar bland annat till en undersökning av Heyerdahl-Larsen (2000) då hon påpekar att läroboken främst avgör innehållet för undervisningen men inte arbetsmetoden. Denna synpunkt stöds även av Svensson (2011) och av Zahorik (1991) i tidigare internationell forskning om läroböcker. Deras uppfattning är sålunda att det är läraren själv som bestämmer *hur* informationen i läroboken förmedlas till elever, fastän det också har visat sig att traditionen inom ett givet ämne definitivt spelar en roll för hur pass mycket en enskild lärare utgår från läroboken i sin undervisning. Vidare påpekar Svensson (2011) att förhållningssättet gentemot läroböcker håller på att förändras och de förväntas bli allt mer flexibla så att lärare lättare kan använda dem enligt sina egna önskemål.

2.2.2 Informationsteknologi och digitalt material

På grund av informationsteknologins raska utveckling på senare år har även språkundervisningen fått möta och anpassa sig till en hel del nya trender. (Svensson 2011: 310) Datorer har blivit ett allt mer vardagligt hjälpmedel i skolmiljön och utgör nuförtiden ett viktigt komplement till läroboken vilket också lett till att det har blivit nödvändigt att finna nya och lämpliga sätt att använda dessa tekniska nyheter till godo. I framtiden väntas IT i ännu högre grad utmana den läroboksstyrda undervisningstraditionen. Den fundamentala fördelen som IT gentemot lärobok idag har är tillgång till en oändlig mängd språkligt stoff i form av texter, inspelat ljud och videoklipp via Internet. Estling Vannestål (2011: 238) påpekar vidare att det inte enbart handlar om större resurser som IT öppnar dörrarna till. Hon menar att man genom IT och de tekniska lösningar som den bringar med sig kan åstadkomma variation i undervisningen och dessutom fånga elevernas uppmärksamhet och bättre svara på deras individuella behov. Uppgifter som bygger på digitalt material och användning av multimediala undervisningsformer kan även få elever mera motiverade och mottagligare för det inlärd språket, fastän Estling Vannestål (2011: 235) påminner om att det inte ännu finns något utforskat faktabevis på detta.

Trots det ökade inflytandet av IT konstaterar Estling Vannestål (2011: 233-251) att datorer ändå utnyttjas relativt litet och att det fortfarande återstår mycket arbete innan

digitala resurser uppfattas som ”naturliga verktyg och inspirationskällor i skolans verklighet” (Estling Vannestål 2011: 251). En faktor som möjligen har bromsat upp användningen av olika IT-resurser är den betydligt större risken för felaktig information som exempelvis Internetkällor uppvisar i jämförelse med läroboken. Enligt Estling Vannestål (2011) sker IT-användning inom språkundervisning främst enligt den princip som hon kallar att ha *IT som automat*. IT som automat innebär inlärningsformer som bygger på databaserade övningar och omedelbar respons. Allt som oftast betyder respons att programmet antingen godkänner elevens svar eller meddelar att det är felaktigt. Det är mestadels grammatiska strukturer och ordförråd som övas på detta sätt då det är lätt att skilja mellan rätt och fel svar och ingen tolkning krävs. Dessa typer av program har kritiserats för att de lämnar föga utrymme för kreativitet och elevens egen inbillningsförmåga. Istället uppmanar de till mekanisk upprepning: eleven skall återge det förutbestämda rätta svaret för att få beröm.

Ett alternativt sätt att utnyttja IT är att se det *som verktyg* eller *som arena* (Estling Vannestål 2011: 245-249). Föreställningen om IT som verktyg innebär att datorer, internet och andra digitala komponenter ses främst som en främjande faktor för lärande men inte som dess självändamål. Centralt är elevens egen nyfikenhet och vilja att testa nya vägar att syssla med språket. I detta synsätt på IT skall uppgifterna vara planerade för att lämna ett stort utrymme för individuella val och uppmuntra till kreativt arbete. Som exempel på användbart material på webben nämner Estling Vannestål (2011: 237, 245) bland annat wikis, bloggar, musik och online-tidningar. IT som arena understryker däremot den sociala sidan i språkinlärningsprocessen. Inläring sker bäst genom samarbete med andra människor vilket IT erbjuder överlägsna möjligheter till. Att öva språk med ”främmande elever” på nätet genom chattande eller någon annan form av interaktion har enligt Estling Vanneståls (2011: 233-251) undersökning dock ännu inte blivit något särskilt vanligt fenomen. IT som automat är tills vidare det dominerande konceptet inom datorkopplad språkundervisning.

2.2.3 Autenticitet i språkundervisning

Autenticitet kan i vardagsspråket betraktas som synonym till äkthet. Kaikkonen (2000) menar att denna äkthet i språkinlärning såväl som i språkundervisning bör åstadkommas så att den omfattar hela inlärningssituationen. Att exempelvis läromaterial (såsom texter av olika slag) som används i undervisningen är autentiskt medför inte att själva inlärningen blir autentisk på samma gång. Fundamentalt är inlärarens upplevelser om inlärningssituationen. Meningen med autenticiteten är att inläraren får använda språket i äkta situationer och på ett meningsfullt sätt. Kaikkonen konstaterar vidare att autentisk inlärning innebär att eleven ständigt får testa sina uppfattningar om språket och reflektera över dem.

Interkulturell undervisning och inlärning samt autenticitet har ett starkt samband med varandra (Kaikkonen 2000: 58-59). Tanken med interkulturell undervisning är att utöver de språkliga eller kommunikativa färdigheterna skaffa sig förståelse för den kultur som omger språket man håller på att lära sig. Det är ofta genom autentiskt material som dessa möjligheter till kontakter med en främmande kultur uppstår. I läroplanen för gymnasieutbildning uppmärksammas kravet på interkulturell undervisning vid sidan av förmedling av språkkunskaper genom att det exempelvis fastslås att det i undervisningen skall läggas märke till skillnader mellan svensk och finsk kommunikation (GLGY 2003: 84). Vidare konstateras att autentiskt material – exempelvis skönlitterära texter – erbjuder utmärkta möjligheter till detta. Kaikkonen (2000: 59) lyfter däremot fram vikten av digitala nätverk som utgör en källa för en uppsjö av autentiskt stoff. (se även 2.2.2)

Pitkänen och Varis (2007) undersökte autenticitetens förekomst i svenskundervisning i grundskolan. I synnerhet fokuserade de på att kartlägga dels hur autenticitet syns inom svenskundervisning för niondeklassister dels hur eleverna förhåller sig till och hurdana åsikter de har om autenticitet.

I deras studie visade sig kunskaper i svenska klart och tydligt vara det som bäst förklarar hur elever förhåller sig till autentisk undervisning. Enligt deras resultat tycktes autentisk undervisning i princip värderas desto viktigare ju bättre betyg man hade i svenska. Det

framgick också att flickor i allmänhet ställde sig mer positiva till autenticitet än pojkar. En högst intressant iakttagelse var att både flickorna och pojkarna i undersökningen värderade delområdena kulturanknytning samt upplevelser och erfarenheter bland de två mest oinspirerande delarna i autentisk undervisning. Detta kan konstateras vara något överraskande med tanke på att kulturförmedling har brukat ses som en väsentlig del av språkundervisning (se Kaikkonen 2000) och som något väldigt viktigt för eleverna. Pitkänen och Varis (2007: 84) finner en möjlig förklaring till detta i den engelskspråkiga massmedian som har en så pass dominerande ställning i ungdomarnas liv ”att det inte finns rum för den svenska kulturen.”

2.2.4 Läroplansgrunderna och idrott

Läroplanen är det styrdokument som sätter ramen för all undervisning som ges i skolorna. Likaså bestämmer de utgivna riktlinjerna i läroplanen vilket slags innehåll som förmedlas i läromaterialet. I läroplanen anges särskilda lärandemål för varje enskild kurs som ges i ämnet svenska på gymnasiet och nämns de teman som skall tas upp i undervisningen (GLGY 2003: 85-87).

I de allmänna anvisningarna i läroplansgrunderna för svenskundervisning på gymnasiet konstateras att syftet med undervisningen bland annat är att utveckla studerandenas kommunikationsfärdigheter i svenska språket samt att erbjuda studerande möjlighet att inhämta kunskaper om nordiskt samhälle och nordisk kultur (GLGY 2003: 84). Undervisningen skall ge studerandena färdigheter för självstyrt lärande och hjälpa dem att inse att språktillägnande är en långvarig process och kräver mångsidig övning.

Idrottstemat i sig nämns inte i kursbeskrivningarna i läroplansgrunderna. Däremot tar de två första kurserna i medellång lärokurs i svenska (RUB1 och RUB2), dvs. i B-svenska, upp teman som berör bland annat ungas liv, fritid och hobbyer. Antagligen finns det även idrottsrelaterade texter integrerade i dessa teman. Inte heller för A-svenska, dvs. den långa lärokursen, finns idrott som separat tema. I kursen RUA1 *Vardagsliv i de nordiska länderna* skall ämnesområdena utgå från det dagliga livet vilket möjliggör att även

idrottstemat kan förekomma exempelvis i samband med texter som behandlar ungas hobbyer.

3 MATERIAL OCH METOD

Denna studie går ut på att kartlägga hur pass vanligt fenomen förekomsten av idrott som ämnesområde i verkligheten är i svenskundervisningen på finska gymnasier. För att få en heltäckande bild av situationen i hela landet och därmed öka reliabiliteten på resultaten bestämde jag mig för att genomföra materialinsamlingen med hjälp av en elektronisk enkät. Materialet insamlades under en två veckors period i januari månad då lärarna fick svara på enkäten på webben. Respondenterna nåddes via svenskläraryrskförbundets (Svensklärare i Finland r.f.) e-postlista. Den elektroniska, finskspråkiga enkäten innehöll sammanlagt 12 frågor varav de flesta besvarades utifrån färdiga svarsalternativ. Det fanns även ett antal öppna frågor där informanterna fritt kunde uttrycka sin åsikt eller precisera sitt föregående svar. Fram till slutet av insamlingsperioden hade jag fått in 133 stycken ifyllda blanketter. Således kan man konstatera att insamlingsmetoden fungerade väl vad gäller mängden data jag fick in.

Alanen (2011) finner enkätundersökning passande som insamlingsmetod när det är fråga om ett stort observationsmaterial man är ute efter, såsom i detta fall. Hon påpekar dock att enkäter inte nödvändigtvis är det bästa sättet för att samla in mångfacetterade kvalitativ data då delarna i enkäten alltid måste konstrueras på förhand och sålunda bearbetas enligt forskarens uppfattningar om vad som är viktigt att utreda. Respondenterna kan likaväl tolka frågorna annorlunda än vad forskaren har menat. För att upptäcka eventuella oklarheter i enkäten och på det sättet förebygga uppkomsten av missförstånd utfördes en pilotundersökning där en första version av enkäten testades innan den reviderade slutliga versionen skickades till lärarna.

Som ovan konstaterats bestod enkäten av 12 frågor vilka var uppdelade i tre olika kategorier samt innehöll en inledande bakgrundsinformationsdel. Som bakgrundsinformation ville jag få veta svarandenas kön, antalet år de hade undervisat (på vilket jag fortsättningsvis kommer att syfta med begreppet *lärarerfarenhet*) samt hur intresserade lärarna ansåg sig vara av idrott (fortsättningsvis *intressegrad*) och om de

själva idrottade på fritiden. De tre olika frågegrupperna hette ”Idrott som del av undervisning i allmänhet” (frågorna 1-3), ”Användningsmöjligheter av idrott i undervisning” (frågorna 4-6) och ”Idrottens potential som verktyg i svenskundervisning” (frågorna 7-12). Med hjälp av denna indelning strävade jag efter att få ett brett spektrum av insikter både om idrottstemats nuvarande användningsgrad och om lärarnas syn på dess framtida möjligheter i svenskundervisning.

Avsikten med de tre första frågorna var att utreda om lärarna överhuvudtaget hade använt idrottstemat i svenskundervisning och på det viset få en generell överblick över ämnet. Särskilt intresserade jag mig för om lärarna gjort detta av eget initiativ, dvs. haft idrottstemat med i undervisningen utan att det hade tagits upp i läroboken. I den följande frågekategorin (om användningsmöjligheter av idrott) ville jag få en mer detaljerad uppfattning om *hur* idrott i verkligheten kommer fram i undervisningssituationer. En annan viktig fråga gällde vad lärarna ville åstadkomma med att använda idrott som motiv i undervisningen. Likaså kartlades synpunkterna hos de svarande som inte alls hade använt idrottstemat på sina lektioner. Detta skedde med hjälp av en flervalsfråga då det var relativt enkelt att avgränsa de mest sannolika skälen till ett fåtal alternativ. I den sista delen fick lärarna ta ställning till fyra påståenden samt besvara två öppna frågor om idrottens nytta och användbarhet i undervisningen. Påståendena var utformade på det sättet att alla respondenterna, oavsett om de använt idrott tidigare i sin undervisning eller inte, kunde svara på dem på samma villkor.

Den kompletta enkäten finns bifogad i slutet av denna avhandling (se bilaga 1). Då materialet består av såväl respondenternas svar på öppna frågor som svar på flervalsfrågor är det nödvändigt att analysera data med å ena sidan kvalitativa och å andra sidan kvantitativa metoder. Syftet med de öppna frågorna var mestadels att samla in information om *hur* idrott utnyttjas i svenskundervisning och *vad* man vill åstadkomma med det? Materialet kommer först och främst att betraktas som helhet. Jag skall redovisa de oftast förekommande svaren hos respondenterna och därigenom försöka urskilja några generella tendenser – dock medveten om att det i grunden är fråga om individuella svar av olika lärare – hur idrott kommer till bruk i praktiken. Utöver de ”genomsnittliga” svaren vill jag även lyfta fram några enskilda exempel på skiljaktiga resonemang och

jämföra dem med varandra. Fast huvudintresset ligger på svensklärare i allmänhet, granskas en del av stoffet dessutom i förhållande till variablerna lärarerfarenhet och intressegrad. Detta innebär att jag även undersöker i vilken utsträckning de ovannämnda faktorerna har en betydelse för användningen av idrott i undervisning och tar ställning till mina iakttagelser.

Meningen med de slutna frågorna var att komplettera den kvalitativa informationen med konkreta siffror. Informationen om hur idrottstemat används av lärarna är mindre värd om man inte lyckas beskriva storleksgraden av fenomenet. Medan de öppna frågorna främst är riktade till innehåll och ändamål i undervisningen var de slutna i sin tur avsedda för att mäta och skaffa statistiska bevis och uppgifter som synliggör måttförhållandena av denna företeelse och på så sätt lägger grunden till tolkningen av det kvalitativa materialet.

4 RESULTAT

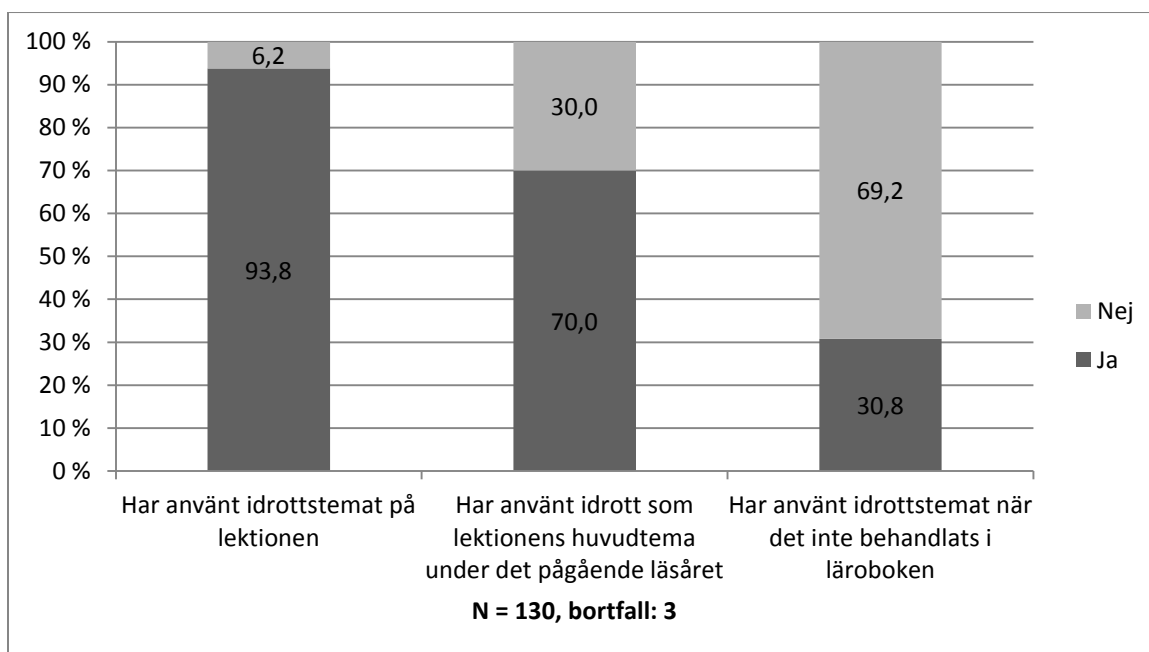
I det följande redogörs för lärarnas svar på enkäten. Till en början kartlägger jag idrottstemats användningsgrad i dagens svenskundervisning. De två följande avsnitten kommer i synnerhet att koncentrera sig på frågorna *hur, varför* och *på vilket sätt* idrott kommer till användning i respondenternas klassrumspraktik. I avsnitt 4.2 fördjupar jag mig i de konkreta metoderna som lärarna anknyter till idrott i sitt arbete. I avsnitt 4.3 kartlägger jag vilka mål lärarna har ställt för idrottsrelaterad undervisning, med andra ord vilka färdigheter man försöker uppnå med hjälp av idrottstemat. Kapitlet avslutas med en genomgång av lärarnas reflektioner om idrottens användbarhet i allmänhet (avsnitt 4.4.).

4.1 Användning av idrottstemat i svenskundervisning

Ett av de syften som jag uppställt för denna undersökning var att beskriva hur ofta idrottsrelaterad undervisning förekommer i svenskundervisning på finska gymnasier. Med hjälp av de tre inledande frågorna i enkäten ville jag bilda mig en uppfattning om den rådande situationen: den första frågan gällde om idrottsrelaterad undervisning överhuvudtaget förekommer i klassrummen, om den varit det huvudsakliga temat under

det fortlöpande läsåret (fråga 2) och vidare om idrottstemat använts utan lärobokens inflytande (fråga 3).

I figur 1 återges lärarnas svar på samtliga tre frågor. Stolparna anger procentandelen lärare som svarat *ja* respektive *nej* på den ställda frågan. Av de 133 respondenter som deltog i undersökningen var det tre som återlämnade en blank svarsblankett och utelämnas därför ur analysen. Antalet svar som analyseras blir således sammanlagt 130 stycken.

Figur 1 Lärarnas användningssätt av idrott.

Som framgår av figur 1 har nästan varenda lärare åtminstone någon gång behandlat idrottstemat i undervisningen. Endast 6,2 % av respondenterna angav sig inte ha gjort detta. Det visar sig vidare att en klar majoritet av lärarna har haft idrott som lektionens huvudtema under det fortlöpande läsåret. Den mest intressanta upptäckten rör sig dock om lärobokens väsentliga betydelse i användningen av idrottstemat. Som stolpen längst ut till höger visar är det bara drygt 30 % av lärarna som på något sätt behandlat idrott utan lärobokens styrning. Detta resultat verkar således bekräfta den tanke som Englund (2011)

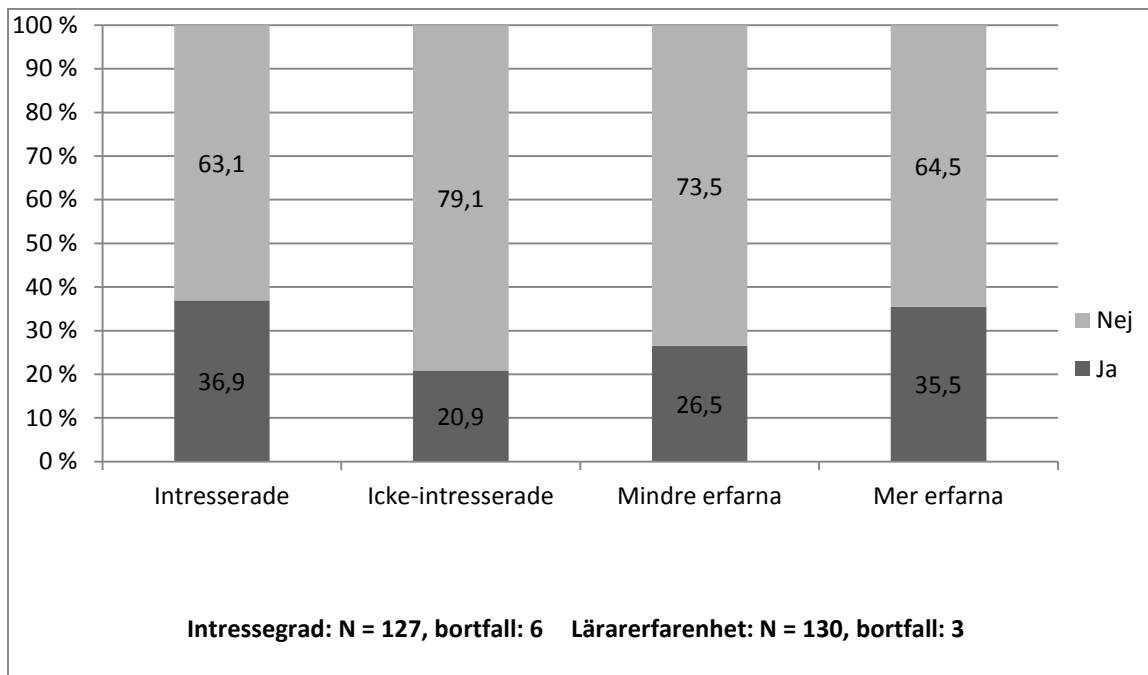
uttalade om lärobokens starka position i utformningen av innehållet för undervisningen (se avsnitt 2.2.1).

I mitt intresse låg även att granska vilken påverkan å ena sidan lärarnas erfarenhet och å andra sidan intresset för idrott möjligen skulle ha för användningen av idrott i undervisningen. Variabeln lärarerfarenhet konstruerades på det sättet att respondenter som undervisat i 15 år eller mindre (68 respondenter) utgjorde den ena gruppen (*mindre erfarna*) och de som undervisat längre (62 respondenter) den andra (*mer erfarna*). Variabeln intressegrad i sin tur formades genom att slå samman de lärare som uttryckt sig vara antingen *mycket intresserade* eller *tämligen intresserade* av idrott (84 respondenter). Den andra gruppen bildades av lärare som beskrivit sig själva som *inte särskilt intresserade* eller *inte alls intresserade* av idrott (43 respondenter). Lärare som svarat ”vet ej” på frågan utelämnades ur analysen (6 respondenter). För tydlighetens skull tilldelas dessa grupper följaktligen gemensamma benämningar: *intresserade* respektive *icke-intresserade*. Könsperspektivet uteslöts i analysen då antalet män som svarade på enkäten (13 respondenter) förblev relativt lågt vilket möjligtvis skulle ha kunnat förvränga resultatens riktighet.

Ett av de syften som jag hade uppställt för undersökningen var att finna förklaringar till varför somliga lärare inte tar upp idrottstemat i undervisningen. Som framgår av figur 1 – och något mot min förväntan – var det endast 6,2 % av respondenterna som uppgav sig inte ha använt idrott alls som tema i undervisningen. Dessa informanternas motiveringar efterfrågades i enkäten där åtta av dem hänvisade till läroboken som inte lyfte upp idrottstemat. De återstående lärarna tyckte bland annat att idrott antingen var ett för främmande ämne för dem eller att läroplanen inte ålägger en att behandla det. Fem lärare uppgav sig ha ett annat skäl och hänvisade mest till tidsbrist.

Utifrån resultaten i Figur 1 kunde man se att lärarna i mycket stor utsträckning svarat jakande på frågorna 1 och 2. Detta innebar att det inte heller fanns anmärkningsvärda skillnader i svaren när de analyserades utifrån variablerna intressegrad samt lärarerfarenhet och att svarsfördelningen mellan ja- och nej-svar blev nästan identisk med den som uppvisas i figur 1. Däremot i fråga 3 tycktes åsikterna skilja sig mer radikalt.

Figur 2 illustrerar hur lärargrupperna intresserade och icke-intresserade samt de med längre erfarenhet jämfört med dem med mindre erfarenhet besvarade fråga 3 ("Har du använt idrottstemat i undervisningen när det inte varit som tema i läroboken?")

Figur 2 Lärarnas svar på fråga 3 i förhållande till deras lärarerfarenhet och intressegrad för idrott.

Som kan utläsas i figur 2 var antalet lärare som använt idrottstemat i undervisningen utan lärobokens styrning nästan dubbelt så stor i gruppen idrottsintresserade, där knappt 37 % angav sig ha gjort detta, som bland icke-intresserade där motsvarande andel låg strax under 21 %. Resultatet tyder således på att lärarens eget intresse för idrott åtminstone i någon mån ökar chansen att han eller hon kan ta med temat i sin undervisning även då det inte förekommer i lärobokstexten. Trots detta är det värt att notera att även av idrottsintresserade lärare är det närmare två tredjedelar som inte har utnyttjat idrottstemat utan lärobokens stöd. Således kan det konstateras att intresset för idrott inte på något sätt garanterar att läraren av eget initiativ skulle ta upp ämnet i undervisningen – sannolikheten för det kan det dock höja en aning.

Vad gäller lärarerfarenhet tycks användningen av idrottstemat när det inte tagits upp i läroboken vara något vanligare bland dem som undervisat redan en längre tid. En

förklaring till detta kunde vara att mer oerfarna lärare är mer benägna att stödja sig mot lärobokens teman medan de som undervisat längre tids åger mer självständigt och behandla teman på egen hand. Skillnaden på nio procentenheter mellan grupperna är dock inte speciellt stor och även här skall det påminnas om att det gäller bara 35,5 % utav de mer erfarna lärarna som svarat *ja* på frågan.

4.2 Hur används idrottstemat i svenskundervisning?

Fråga 5 i enkätformuläret löd: *På vilket sätt utnyttjar du idrott som ämnesområde i svenskundervisning?* Frågan hade inga förutfattade svarsalternativ för att lärarna så obegränsat och sanningsenligt som möjligt skulle kunna uttrycka sig. Trots att antalet svar blev relativt stort, spridde de inte sig på någon särskilt vid yta och det gick relativt lätt att skönja de mest dominerande svarstyperna och starkaste mönstren i hela stoffet.

Det klart mest typiska fallet att använda idrott var när läroboken tog upp ämnet. Många lärare syftade på läroplanens krav samt på speciella kursmål om teman som bör behandlas i undervisningen. Dessa utsatta mål och bestämmelser i samarbete med läroboken förpliktade lärare och såg ut att i hög grad bestämma det ämnesinnehållsliga schemat för en enskild lektion. Exemplet 1 och 2 illustrerar detta. Översättningarna samt kommentarer inom hakparentes är mina egna.

(1) *”Käyn opetussuunnitelman sisällön mukaiset asiat, urheilu on aiheena ja sanastona yksi niistä.”*

Jag går igenom teman enligt läroplanens innehåll, idrott och idrottsvokabulären är ett av dem.

(2) *”[Käytän urheilua aihealueena] Yhtenä harrastukset ja vapaa-aika –teeman osana.”*

[Jag använder idrott] som en del av temat ”hobbyer och fritid”.

En annan frekvent återkommande funktion för idrott var att fungera som impuls för diskussion respektive som ämne för en uppsats. Till skillnad från det förra fallet där användningen av idrottstemat till större del berodde på styrdokument än på läraren själv, kunde par- eller gruppdiskussionerna med anknytning till idrott faktiskt härröra från

lärarens eget initiativ. I mitt material poängterades framför allt hur elever gärna pratar om sina hobbyer, vilket i sin tur gör användningen av idrott (men även andra hobbyer) till ett välmotiverat val för att få igång en diskussion. Samma sak gäller uppsatsskrivning där egna hobbyer ofta erbjuder ett passande ämne att berätta om. I exemplen 3, 4 och 5 beskrivs idrottens användbarhet som utgångspunkt till ett skrivarbete eller en muntlig övning.

(3) ”Luemme, puhumme ja kirjoitamme aiheesta. Etenkin pojat saattavat innostua, jos itse harrastavat jotain tai osaavat kertoa joistan urheilijoista.”

Vi läser, talar och skriver om ämnet. I synnerhet pojkar kan bli mer engagerade om de själva sysslar med idrott eller kan berätta om några idrottare.

(4) ”Hyvä keskustelunaihe, liittyen harrastus- ja terveysaihepiireihin. Oppitunnin aloituksessa hyvä ajankohtainen urheilu-uutinen toimii lähes aina.”

Ett bra samtalsämne som knyter an till hobby- och hälsoämnesområden. I början av lektionen brukar en aktuell idrottsnyhet nästan alltid fungera.

(5) ”Urheilu /liikunta-teeman on melko varma kirjoitelman aihe, koska siihen on helppo tarttua.”

Idrotts-/motionstema är ett ganska säkert ämne för uppsatsskrivning eftersom man lätt får grepp om det.

Att väcka intresse (se exempel 4) och att erbjuda ett aktuellt samtalsämne (exempel 5) var egenskaper som ofta förknippades med idrott. Mer utförligt diskuteras de i följande avsnitt i samband med andra mål som idrottstemat haft i undervisningen.

Efter läroboken var den mest använda materialkällan för idrottsrelaterad undervisning olika tidningsartiklar. Såväl traditionella papperstidningar som artiklar från nyhetsbolagens webbplatser användes. Det var LL-Bladet samt Hufvudstadsbladet som i mitt material nämndes mest frekvent. Några lärare påpekade även att det inte heller behöver vara en hel artikel utan i vissa fall räcker det med exempelvis bara rubriker för att uppfylla de undervisningsmässiga målen för en övning. Utöver läsning av artiklar förekom det även andra sätt att syssla med texter, såsom att referera en nyhetsartikel (se exempel 6). Exempel 7 illustrerar däremot ett vanligare sätt att komma i kontakt med en idrottsartikel.

(6) ”[...] a-ruotsin puolella olemme lukeneet myös HBL:ää ja referoineet sen urheilu-uutisia sekä suomeksi että ruotsiksi.”

[...] i A-svenskan har vi även läst HBL och refererat dess idrottsnyheter både på finska och på svenska.

(7) ”jonkin tärkeän urheilutapahtuman jälkeen luemme netistä, mitä esim Dagens Nyheter on aiheesta kirjoittanut.”

”efter något stort idrottsevenemang läser vi på nätet vad till exempel Dagens Nyheter har skrivit om saken.

Utöver texter av olika slag förekom användning av idrott i form av auditivt och audiovisuellt material. Lärarna berättade exempelvis att de hade visat videoklipp på nätet av någon aktuell händelse eller ett avsnitt av ett idrottsprogram på tv. I mitt material dök det framför allt upp en händelse som inspirerat ett betydligt stort antal lärare att utnyttja olika webbplatserns tv-funktioner: VM-guldet i hockey i våras. Överlag verkade lärarna ha tillägnat sig dessa internetbaserade redskap synnerligen väl. Självklart förekom användning av audiovisuellt material inte lika ofta som tryckta texter, men i uppseendeväckande hög grad ändå. Lärarnas svar tydde också på att meningen med att visa upp korta klipp ur ett idrottsevenemang främst var att ”bjuda eleverna på mellanmål” som en respondent träffande uttryckte saken, dvs. skapa variation till det vardagliga och litet rekreation för att pigga upp elever. Exempel 8 illustrerar denna typ av agerande. Att använda audiovisuellt eller auditivt material behöver dock inte nödvändigtvis begränsas till att passivt följa klippet eller lyssna på inspelningen. Ett sätt att försöka befrämja inläringen är att ge eleverna en ordlista som stöd för förståelse (se exempel 9).

(8) ”Voin myös joskus näyttää jonkun ruotsinkielisen, urheiluaiheisen videopätkän Youtube-sivustolta opiskelijoille dataprojektorin avulla.”

Ibland kan jag även visa studerande något svenskspråkigt idrottsrelaterat videoklipp på Youtube med dataprojektorn.

(9) ”Teen niihin [=videopätkiin] lyhyen sanaston tai joskus katsotaan vain muutama minuutti jotakin ajankohtaista urheilua ja yksi, kaksi sanaa siihen liittyen.”

Jag gör en kort ordlista för dem [=för videoklippen] eller ibland tittar vi på någon aktuell sport bara i några minuter och [tar upp] ett par ord som finns där.

Ovan har jag räknat upp de oftast förekommande användningsmöjligheterna för idrottstemat. Därtill fanns det ett antal belägg på ovanligare tillämpningar som utnyttjats av enskilda lärare. Till dessa hör bland annat frågesporter om idrottsmän och utarbetning av ranking-listor.

Materialet bevisar klart och tydligt – litet mot min förväntan – att idrottstemat inte är något obekant begrepp i svenskundervisning på landets gymnasier. Lärarnas svar på frågan hur de använder idrottstemat i sin undervisning bevisade även att metoderna att förknippa idrott med språkundervisningen var ytterst mångfacetterade. Man skall dock akta sig för att överbetona betydelsen av idrott på grund av resultaten i denna studie. Såsom framkom av lärarnas svar var det främst lärobokstexter och övningar som motiverade användningen av idrott. Det är inte heller någon stor överraskning att idrott väl togs upp i undervisningen när man behandlade hobbyer och de ungas liv i allmänhet.

Vidare skall man beakta att frågeställningen i enkäten framför allt syftade till att få breda insikter om hur och på vilka olika sätt lärarna utnyttjar idrott i svenskundervisning. Däremot kartlades inte hur användningen av idrott förhåller sig i jämförelse med andra teman, exempelvis musik. När man tolkar svaren skall man sålunda hålla i minnet att materialet på intet sätt lämpar sig för att skapa en uppfattning om inbördes rangordning mellan olika ämnesområden eller teman. Ett antal lärare igenkände detta problem och gav uttryck för det i sina kommentarer (exempel 10) troligen för att undvika att deras svar skulle bli misstolkade.

(10) ”Ihan samalla lailla kuin muitakin teemoja, esim. musiikki, opiskelu..”

Precis på samma sätt som alla andra teman, såsom musik, studerande...

Idrottens användbarhet som motiv i undervisning kan i vilket fall som helst inte förnekas. Det bekräftas bland annat av lärarnas åsikter som poängterar den starka relation som många unga har till idrott (exempel 11). Ett antal lärare delade även min syn att idrott möjliggör tillgång till en mängd nyttiga resurser och autentiskt språkstoff (exempel 12).

(11) *”Urheilu on aiheena rento, jokapäiväinen ja monille oppilaille tärkeä ja sitä kautta myös kiinnostava.”*

Idrott är ett ledigt, vardagligt och för många elever viktigt ämne och därmed också intressant.

(12) *”Urheiluun liittyvää materiaalia on helppo löytää esim. netistä.”*

Det är lätt att hitta idrottsrelaterat material till exempel på nätet.

4.3 Vilka mål har lärarna ställt för idrottsrelaterad undervisning?

De mål som lärarna har ställt för idrottsrelaterad undervisning kan i princip delas upp i två kategorier. Den ena kategorin innehåller de till språk och inläring direkt anknutna målen, såsom att lära sig ordförråd, kunna prata om vardagliga saker samt förbättra läs- och hörförståelsen. De andra målen, som skulle kunna kallas indirekta mål, handlar däremot om att väcka allmänt intresse för språket hos eleverna, föra fram sunda livsvanor och öka kännedomen om den svenska kulturen. Vidare fanns det ett antal andra faktorer i lärarnas svar som inte direkt kan kopplas till någondera ovannämnda kategorin. Exempel på dessa slags mål var att sträva efter autentisk undervisning, att ta upp aktuella händelser eller att göra inläringen mera pragmatiskt inriktad.

En klar majoritet av lärarna ansåg att det främsta syftet med idrottsrelaterad undervisning är att utveckla elevernas ordförråd inom det givna ämnet. Detta förefaller förhållandevis naturligt med tanke på att det var just läroboken som de flesta lärarna använde som sin primära informationskälla (se avsnitt 4.1). Att tillägna sig nya ord ansågs kanske vara ett så pass självklart mål att lärarna i de flesta fall underlät att motivera sina synpunkter mer i detalj. I ett svar angavs det dock ytterst noggranna och konkreta mål för de språkliga enheter vilka kan läras ut med hjälp av idrottstemat (exempel 13). Läroboken hade en central roll även för övning av läsförståelse. Dock inte lika dominerande som för ordförrådet då läsförmågan också var möjlig att träna genom att läsa artiklar i olika tidningar. Artikelläsning nämndes av relativt många respondenter. Som framgått av tidigare avsnitt ansåg en stor del av lärarna idrott passa väl som ett samtalsämne i klassrummet, dvs. den erbjuder goda förutsättningar för övning av muntlig kommunikation. Många lärare anknöt den muntliga övningen till ett konkret mål om att

kunna berätta om sina hobbyer. En del lyfte fram det faktum att ett bekant ämne även kan öka vissa elevers självsäkerhet att uttrycka sig på svenska (exempel 14). Hörförståelse togs upp mest sällan även om lärarna uppgav sig använda audiovisuella material rätt flitigt i sitt undervisningsarbete (se avsnitt 4.1). Det är dock omöjligt att säga om lärarna bara inte kom ihåg att nämna hörförståelse i sina svar eller om tittandet på videoklipp eller avsnitt av ett tv-program verkligen är mer ett sätt för avkoppling än verktyg för att lära sig förstå talat språk.

(13) "Lukusanojen erityisesti järjestykslukujen kertaaminen. Myöskin komparatiivi ja superlatiivi. Myöskin imprefekti."

Att upprepa räkneord, i synnerhet ordningstal. Även komparativ och superlativ. Därtill även preteritum.

(14) "normaalit [tavoitteet] eli sanaston kartoittaminen, lisätä rohkeutta puhua"

Normala [mål], det vill säga att öka ordförrådet, öka modet att tala.

Av de indirekta målen för idrottsrelaterad undervisning var det tanken att väcka intresse för svenska språket som uppträdde allra oftast i lärarnas svar. En del önskade att idrott exempelvis skulle locka elever att läsa svenskspråkiga tidningar eller följa andra medier. Majoriteten av lärarna var av den åsikten att särskilt pojkar som är sugna på idrott kan bli mer mottagliga för undervisningen ifall den utgår från sportgrenar de själva aktivt följer. Flickors intresse för idrott togs upp betydligt mer sällan. Det var främst lagsporter, ishockey och fotboll, som lärarna uppskattade vara de mest omtyckta bland elever. Dessa grenar var enligt lärarna även bäst representerade i lärobokstexter. Utöver möjligheten att bättre kunna följa svensk idrottsjournalistik ansåg lärarna att spel- och turneringsresor till Sverige och svenskspråkiga trakter kunde ha en positiv inverkan på några elevers förhållningssätt till svenska språket och få dem att bli mer engagerade i att lära sig det. Vidare ansåg några lärare att proffsidrottare kan fungera som rollmodeller för elever och genom sitt eget agerande få dem att inse vilken nytta man kan ha av att kunna språket, till exempel genom att ge en intervju på svenska. En respondent lyfte fram tanken om att få en svensk idrottare på besök och på så sätt "marknadsföra" språket på ett mycket påtagligt sätt. En formulering lyckades särdeles väl sammanfatta idén bakom denna tanke

och samtidigt vad all undervisning – såväl idrottsrelaterad som all annan – borde sträva efter (exempel 15):

(15) ”Saada kieli eläväksi, elämänmakuiseksi ja kiinnostavaksi.”

Att få språket kännas levande, livssmakande och intressant.

Ett annat indirekt mål som dök upp i materialet och även har samhällelig betydelse var att få unga att uppmärksamma idrottens gynnsamma effekt för vars och ens hälsa. Ett påfallande stort antal lärare underströk uppgiften att inom idrottstemat ta upp angelägenheter som berör hälsa och välmående. Likaså poängterade de vikten av att öka medvetenheten om hälsosamma levnadssätt och uppmuntra unga att ta hand om sin fysiska kondition. I exempel 16 illustreras detta på ett träffande sätt. En del av lärarna utövade upplysandet fullkomligt öppet, medan andra ansåg att tankar om hälsa bäst förmedlas till elever vid sidan av andra undervisningsmässiga mål (exempel 17).

(16) ”Oppilaiden kasvattaminen siihen ajatukseen, että kannattaa nousta tietokoneen äärestä reippailemaan. Se on vieras ajatus monille nuorille.”

Att uppfostra elever till den tanken att det lönar sig att stiga upp från datorn och få litet motion. Det är en främmande tanke för många unga.

(17) ”Sen avulla on helppo motivoida ja taka-ajatuksena terveet elämäntavat.”

Den anpassar sig väl för motivering och som baktanke har jag sunda livsvanor.

Det tredje indirekta målet för användningen av idrott som skönjdes i materialet var att öka kännedomen om svensk kultur. Kulturaspekten var visserligen ett betydligt sällsyntare mål i idrottsrelaterad undervisning än de två förstnämnda syftena men nämndes i varje fall av ett par respondenter. Exempelen 18 och 19 illustrerar hur kulturkännedom iaktogs i undervisningen.

(18) ”[Tavoitteena on] Saada suomalaisia ymmärtämään ruotsalaista luonteenlaatua ja mentaliteettiä.”

[Målet är] att få finländare att förstå svenskt sinnelag och svensk mentalitet.

(19) ”Joskus katsomme mitä lajia ruotsalaiset harrastavat paremmin tai sellaista lajia mitä suomalaiset eivät ollenkaan harrasta mutta joka muualla maailmassa on suosittua.”

Ibland kollar vi på vilken idrottsgren svenskarna är bättre på eller en sådan sport som finländarna inte alls brukar utöva, men som är populär i andra delar av världen.

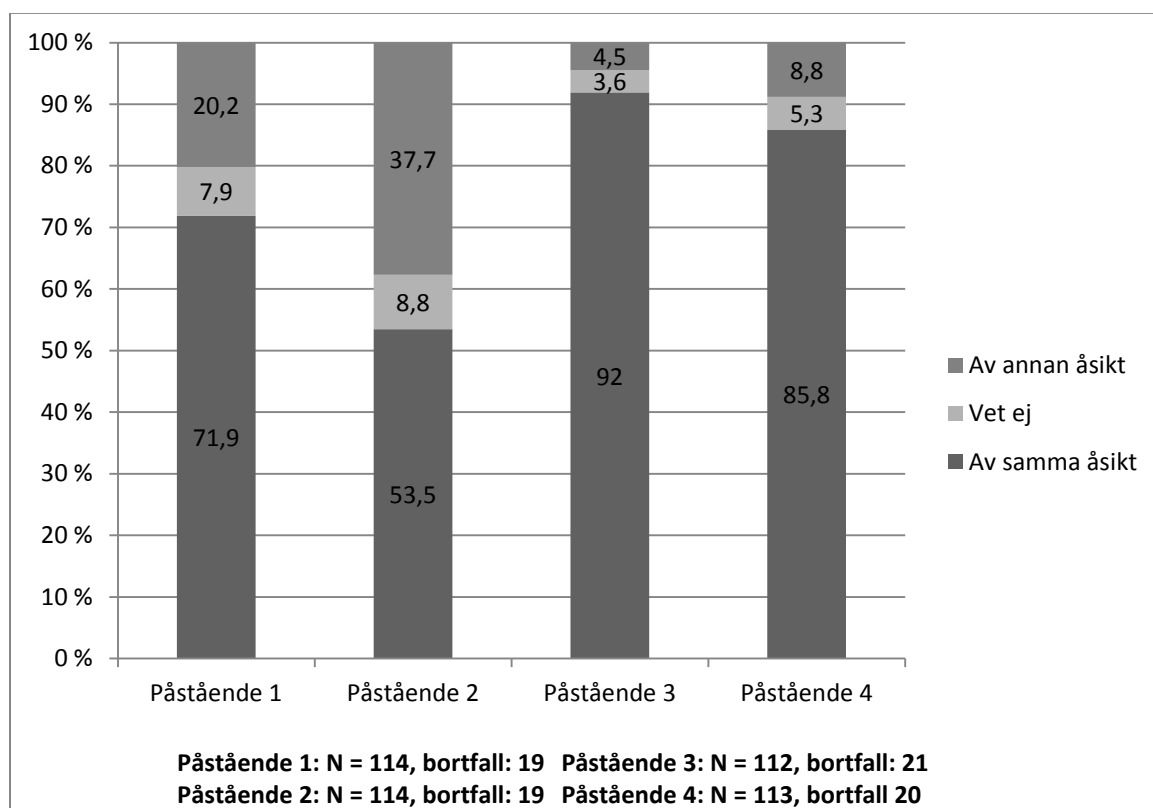
Alla lärare hade inte funderat över om de hade några speciella mål med idrottstemat eller konstaterade att målen är desamma som med andra teman vilka de än är. Att öka motivationen hos idrottsintresserade elever angavs som ett viktigt mål av såväl de idrottsintresserade som de icke-intresserade respondenterna, men likaså påpekades det att några elever inte har någon lust alls att syssla med detta tema. Ett enskilt ämne kan inte göra svenska mer populär än något annat, men ”alla knep att höja elevers intresse för språket är varmt välkomna”, kommenterade en av respondenterna.

4.4 Idrottens potential i svenskundervisning

I detta avsnitt betraktas hurdana tankar lärarna hade om idrottens generella användbarhet som tema i undervisningen. Lärarnas åsikter om detta ämne utreds i enkäten med hjälp av fyra påståenden. Medan de tidigare frågorna som behandlats i denna avhandling eftersträvade att beskriva den nuvarande situationen i klassrummen, koncentrerade påståendena sig främst på framtiden. Lärarna fick ta ställning till följande påståenden:

- (1) Idrottstemat skulle kunna utnyttjas mer än vad det för tillfället görs i undervisningen.
- (2) Idrottstemat skulle oftare kunna förekomma som tema i läroböcker.
- (3) Idrott som tema erbjuder goda möjligheter till användning av alternativa läromaterial.
- (4) Idrottstemat skulle kunna användas som motiverande faktor för inläring utanför klassrummet.

I figur 3 återges en sammanfattning av lärarnas svar på samtliga påståenden. I enkäten undersöktes lärarnas attityder med hjälp av en fyrgradig likert-skala om de var av *helt samma*, av *delvis samma*, av *delvis annan* eller av *helt annan åsikt*. För att göra resultaten mer överskådliga sammanbinds de två förstnämnda respektive två sistnämnda alternativen så att de bildar en grupp var. Respondenterna kunde även avstå från att ta ställning till påståendet genom att välja alternativet *vet ej*. Stolparna visar grafiskt åsiktsfördelningen mellan svarsalternativen och sifferformigt den procentuella andelen av respondenter som tillhör den givna kategorin.

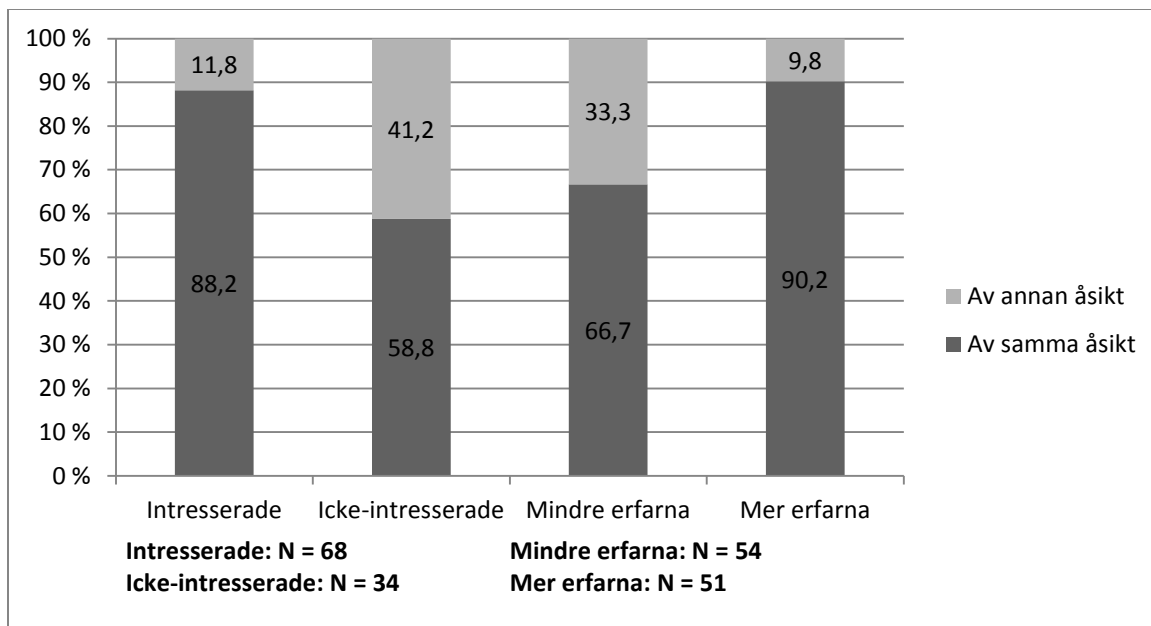

Figur 3 Svarsfördelningen vid påståendena 1, 2, 3 och 4.

Av figur 3 framkommer det tydligt att majoriteten av lärarna överlag instämde med så gott som alla påståendena. Som stolpen på påstående 3 visar var lärarna nästan fullständigt eniga om att idrott som tema erbjuder goda möjligheter till att hämta material från andra källor än läroboken. Detta framgick ju även av lärarnas öppna svar (se avsnitt 4.2), där många konstaterade sig ha använt exempelvis nättidningar, tv-nyhetssändningar

och videoklipp som läromedel i undervisningen. Nästintill lika jakande förhöll sig lärarna till påstående 4, dvs. att idrott skulle kunna användas för att motivera elever till att lära sig språk utanför skolan. Endast en dryg tiondel av respondenterna var av annan åsikt eller tog inte ställning till påståendet. På påståendet att idrottstemat skulle kunna användas mer i undervisningen (påstående 1) svarade största delen av lärarna likaså jakande, då något över 70 % var av samma åsikt. Mest skiljdes åsikterna åt vid påstående 2, där det efterfrågades lärarnas synpunkter på frågan om mängden idrottsrelaterat material borde bli större i läroböcker. Även här var en knapp majoritet på 53,5 % av samma åsikt, men en nästan lika stor grupp var av motsatt åsikt eller osäker om sin ståndpunkt.

Jag ville även granska vilken inverkan egenskaper som undervisningserfarenhet och intresse för idrott möjligen skulle ha på resultatet. Figur 4 presenterar hur lärare förhöll sig till påstående 1 (*Idrottstemat skulle kunna utnyttjas mer i undervisningen än vad det för tillfället görs.*) efter variablerna intressegrad och lärarerfarenhet (för mer noggrann beskrivning av variablerna se avsnitt 4.1). Vidare skall man beakta att de osäkras del (9 informanter) har utelämnats ur analysen och att det således fokuseras endast på dem som var antingen för eller emot påståendet. Stolparna visar grafiskt den procentuella andelen lärare inom den givna gruppen som varit av samma respektive annan åsikt.

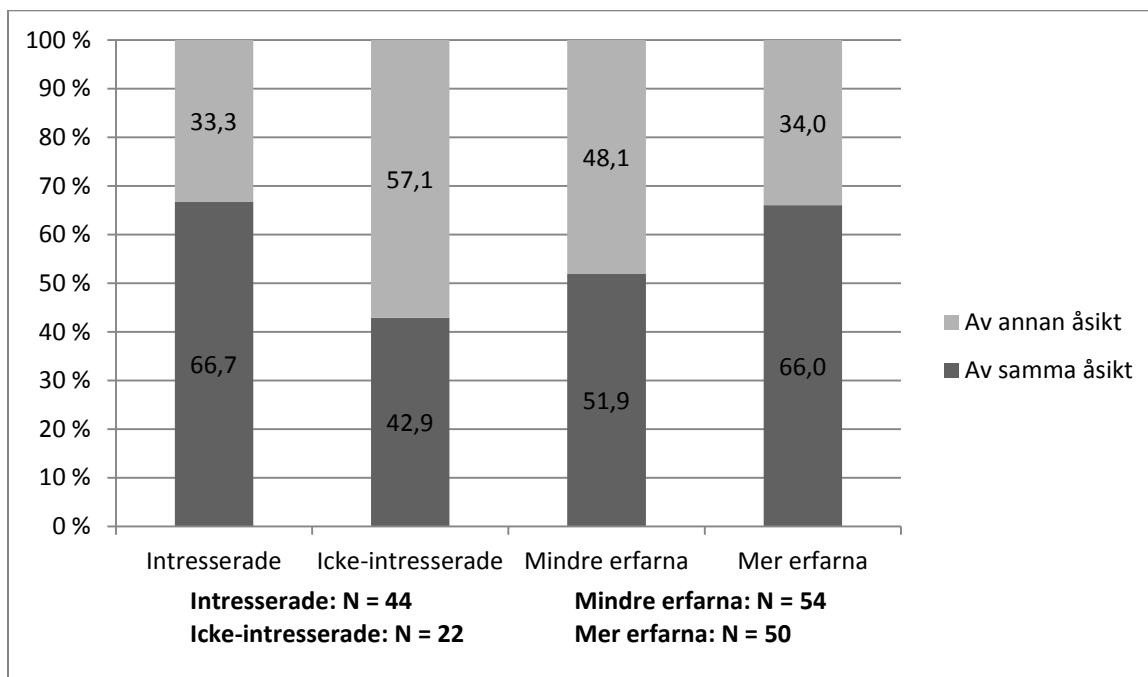

Figur 4 Svartsfördelningen vid påstående 1 efter intressegrad och lärarerfarenhet.

Av figur 4 framgår tydligt att idrottsintresserade lärare till stor del instämmer med påstående 1. Närmare 90 % av respondenterna inom den kategorin skulle kunna se idrott användas mer i undervisningen framöver. De icke-idrottsintresserade förhåller sig mer reserverade till ökad mängd idrottsrelaterad undervisning. Visserligen finner majoriteten av de svarande även hos dem påståendet som välmotiverat, men en betydligt större andel jämfört med gruppen intresserade, cirka 40 %, är av annan åsikt. Följaktligen tycks intressegrad vara av avgörande betydelse vad gäller lärarnas förhållningssätt till detta påstående.

Granskar man bilden ur lärarerfarenhetens synvinkel, märker man att de mer erfarna lärarna i mycket stor grad är av samma åsikt som påståendet. Fastän de som undervisat en kortare tid inte är precis lika eniga i sina svar är det ändå hela två tredjedelar som är för ökad av idrottsrelaterad undervisning. Skillnaden mellan gruppernas (mer erfarna och mindre erfarna lärare) inställning till påstående 1 är aningen mindre än den mellan intresserade och icke-intresserade men ligger ändå på drygt 20 procentenheter och kan därför räknas som betydelsefull.

Som framgått ovan av figur 3 var det påstående 2 som uppfattades som mest diskutabelt. Lärarna var något oeniga om huruvida idrott borde förekomma i större utsträckning i lärobokstexter. Figur 5 illustrerar svarsfördelningen vid påstående 2 ur lärarerfarenhetens och intressegradens synvinkel. De osäkra informanterna (10 stycken) har återigen uteslutits ur analysen. Figuren kan således läsas på samma sätt som figur 4.

Figur 5 Svarsfördelningen vid påstående 2 efter intressegrad och lärarerfarenhet.

Två utav tre idrottsintresserade lärare var av den åsikten att idrott skulle kunna ha mer utrymme i läroböcker. Däremot var majoriteten av de icke-intresserade mot den tanken. Detta var även den enda punkten där alternativet ”av annan åsikt” fick mer stöd än dess motsats. Möjliga orsaker till detta kan man finna i lärarnas öppna svar där de bland annat konstaterade att idrott bara är ett viktigt ämne bland många andra och att den redan behandlas – åtminstone enligt somliga lärare – tillräckligt mycket. Många lärare lyfte fram problemet med ständig brist på tid, vilket följaktligen leder till att det inte kan läggas alltför stor vikt vid enskilda teman då man skulle vara tvungen att ta bort den tiden från något annat. Bland de mindre erfarna lärarna fördelades åsikterna ytterst jämnt då marginalen mellan de två olika alternativen bestod av endast två respondenter.

Marginalen var en aning större i kategorin mer erfarna lärare på samma sätt som vid påstående 1.

Påståendena 3 och 4 diskuteras här inte mer i detalj, för såsom framgick av figur 3 var de flesta respondenterna av samma åsikt om dem. Variablerna intressegrad och lärarerfarenhet visade sig inte heller ha någon åtskiljande inverkan på svaren då såväl grupperna intresserade som icke-intresserade samt mer erfarna och mindre erfarna innehöll någorlunda lika stor andel respondenter som varit av annan åsikt.

5 DISKUSSION

5.1 Sammandrag av resultat

I detta kapitel resonerar jag kring de resultat som presenterades i det föregående kapitlet (se kapitel 4) i förhållande till den teoretiska bakgrunden (se kapitel 2). De centrala forskningsfrågor som jag ville ha svar på gällde å ena sidan hur idrott kommer till användning på svensklektioner på gymnasiet och å andra sidan vilka de ändamål är som lärarna i synnerhet vill uppnå med att utnyttja idrott som tema i sin undervisning. Vidare diskuteras lärarnas svar på påståenden vilka utredde lärarnas tankar om idrottens generella användbarhet.

Ett oförnekligt faktum, som framkom i respondenternas svar på frågorna 1, 2 och 3 (se figur 1), är att nästintill varje lärare har behandlat idrott på sina lektioner åtminstone på grund av den anledningen att ämnet uppträder i lärobokstexter. Detta samband mellan läroboken och ämnesinnehållet för undervisningen verkade vara oerhört starkt. Utifrån data i denna undersökning kan inte avgöras hur ofta lärarna använde idrott som tema i undervisningen. Att endast 30 % av lärarna hade använt idrottstemat utan lärobokens medverkan talar dock sitt tydliga språk om lärobokens oerhört viktiga ställning och uppgift att tillsammans med läroplanen bestämma över de teman som behandlas i klassrummen. Englund (2011) kom till samma slutsats (se avsnitt 2.2.1) och poängterade att lärarna särskilt inom språkämnen traditionellt har brukat lita på lärobokens hjälp nästan helt undantagslöst.

Förutom lärobokstexter behandlades idrott bland annat genom att läsa tidningar eller lyssna och titta på olika slags audiovisuellt material. Lärarna motiverade dessa typer av aktiviteter genom att syfta på deras aktualitet samt deras autenticitet. Det uppfattades som nyttigt att förknippa språkundervisning med någon aktuell och intresseväckande händelse eller något evenemang i idrottsvärlden som redan på förhand fångat elevers uppmärksamhet. Enligt min mening handlar det hela om att föra språkinläringen närmare elevernas vardag och åstadkomma en känsla av att de verkligen kan ha nytta av det språk de håller på att lära sig. Denna grundtanke fanns även i Pitkänen och Varis (2007) som hade kommit fram till den slutsatsen att språkinläring först och främst skall utgå ifrån situationer som är så nära äkta och ändamålsenligt språkbruk som möjligt. Aktualitet och autenticitet är således inga självändamål i sig utan snarare byggstenar och förutsättningar för att det språk man lär ut i klassrummet skulle av eleverna inses vara meningsfullt. Jag hänvisar åter till den kommentar (se exempel 15 i avsnitt 4.3) som på ett alldeles utmärkt sätt sammanfattade språkundervisningens uppgift i att få språket ”smaka levande”.

Allt idrottsrelaterat material användes inte på samma sätt. Tryckta eller webbaserade texter kom till användning när lärarna ville arbeta med läsförståelse eller visa exempel på grammatiska strukturer i en autentisk kontext. Autenticitet var väsentligt även i användning av audiovisuellt material, men annars skiljde deras användningssätt sig åt en aning då audiovisuella framställningsmedel främst utnyttjades endast en kort tid åt gången. Med hjälp av dessa läromedel ville lärarna ge små smakprov på ett äkta språkbruk och även bryta mönstret av den textdominerade undervisningen. Att erbjuda digitalt material i mindre bitar till elever är enligt Svensson (2011) och Estling Vannestål (2011) ett typiskt tillvägagångssätt inom språkundervisning där läroboken utgör ramen för handlingen i klassrummet och vid behov kompletteras med andra medel och metoder, såsom genom IT-baserade undervisningsverktyg. Utöver de pedagogiska syftena ansågs korta videoklipp passa väl för att unna elever ett mellanmål under lektionen och på det sättet hålla dem pigga.

Utifrån lärarnas svar gick det att finna syften av två olika slag med användning av idrottstemat. För det första behandlades idrottsrelaterat material såsom vilket annat ämne

som helst för att eleverna skulle lära sig ord och grammatik och förstå texter. För det andra användes idrott för mer indirekta mål. Till dessa hörde motivering för språkinläring genom ett intressant ämne, marknadsföring av hälsosamt levnadssätt samt ökning av kännedomen om den svenska kulturen.

Idrott ansågs som ett omtyckt ämne bland eleverna. Lärarna var av den åsikten att idrottstemat fungerar som motiverande faktor för språkstudier, i synnerhet hos de elever som själva aktivt följer sport eller idrottar. Det oftast förekommande sättet att anknyta idrott till undervisningen var att låta elever prata om eller på något annat vis syssla med sina idrotthobbyer. Övningar av denna typ ansågs göra elever mer nyfikna och positivt inställda till språket samt få dem att bli mer intresserade av att använda det. Lammi (2002) och Kaikonen och Kohonen (2000) uttryckte detsamma i något mer abstrakta ordalag genom att betona att läraren för sina elever skall anordna inlärningsmöjligheter och behagliga lärandeupplevelser som baserar sig på individers egna intresseområden. Lärarna konstaterade även att elitidrottare kan fungera som förebilder för unga och demonstrera vilken nytta man har av att kunna språk. Ett påfallande stort antal lärare uppgav vidare att särskilt pojkar kan nås bättre med hjälp av idrottstemat på lektionen. Detta kan bero på att pojkar möjligtvis oftare än flickor har intresse för sport.

Via olika idrottare och idrottsgrenar kunde man även ta en titt på svensk kultur och kanske erbjuda elever ett färskt perspektiv för att bekanta sig med Sverige och andra svensktalande områden. Kulturaspekten i sig är inte av ringa betydelse i svenskundervisning då den exempelvis understryks som viktigt lärandemål i läroplansgrunderna (GLGY 2003); trots detta var det inte alltför många lärare som förknippade idrottstemat med förmedlingen av den svenska kulturen. Det är svårt att avgöra om lärarna inte tyckt att idrottstemat passar för den uppgiften eller om de bara inte kommit på att nämna denna funktion hos idrottsrelaterad undervisning. Det tredje indirekta målet som dök upp i lärarnas svar gällde att få elever uppmärksamma och ta vara på sin hälsa. Sunda levnadsvanor försökte lärare föra fram i undervisningen både genom att diskutera dessa angelägenheter i samband med läroplansstyrda hälsoteman i läroböcker och genom lärarnas eget engagemang i att främja sina elevers välmående.

Huvudfokuset i undersökningen låg på lärarna i allmänhet, men jag ville även utreda om lärarerfarenhet eller personligt intresse för idrott eventuellt skulle påverka användningen av idrott som tema i undervisningen. Då nästan alla lärare hade använt idrottstemat under det pågående läsåret fanns det ingen mening att närmare studera svarsfördelningen mellan respondentgrupperna. Däremot visade det sig att intressegrad samt lärarerfarenhet faktiskt spelar en roll vad gäller användning av idrottstemat utan lärobokens inverkan. Grupperna idrottsintresserade samt mer erfarna lärare hade oftare tagit idrotten med i undervisningen på eget initiativ. Resultaten är föga förvånande. De lärare som är mer insatta i ämnet har mycket lättare för att finna olika sätt att dra nytta av det och har insikter om vilket slags material som bäst tillämpas för hans eller hennes undervisningsmässiga mål. De lärare som undervisat redan en längre tid har å sin sida kanske större tillit till sin förmåga att agera lärobokslöst än de lärare som saknar samma erfarenhet.

Lärarnas synpunkter på idrottstemat kartlades även genom att fråga om deras inställning till fyra olika påståenden. Vid påståendena 3 (*Idrott erbjuder goda möjligheter till användning av alternativa läromaterial*) och 4 (*Idrottstemat skulle kunna användas som motiverande faktor för inläring utanför klassrummet*) stämde lärarnas synpunkter överens nästan helt utan motsägelser. Detta kan tolkas som bekräftelse på uppfattningen att idrott verkligen har en efterfrågan bland elever och att den mycket riktigt möjliggör goda förutsättningar för att utnyttja autentiska texter och digitala resurser via Internet och andra IT-baserade hjälpmedel. Intressant nog verkade dessa uttalanden dock dåligt stämma överens med den undervisning som lärarna i praktiken utövade. Till exempel hade över 90 % varit av samma åsikt om att idrott erbjuder goda möjligheter till användning av alternativa läromaterial (påstående 3), men trots det var det endast litet över 30 % av lärarna som faktiskt hade behandlat idrottstemat utan läroboken (se figur 1, avsnitt 4.1). Anledningar till att lärarnas positiva attityder till idrottens användbarhet ändå inte lett till riktiga handlingar kan naturligtvis bero på en mängd olika faktorer varav brist på tid samt det jäktiga, läroplansstyrda schemat kanske är de mest sannolika (se även avsnitt 4.5). Kraven på studentexamen sätter antagligen likaväl press på lärarna fastän detta skäl inte nämndes speciellt ofta i lärarnas kommentarer.

En klar majoritet på 70 % var av samma åsikt vid påstående 1 (*Idrottstemat skulle kunna utnyttjas mer än vad det för tillfället görs i undervisningen*) och endast vid påstående 2 (*Idrottstemat skulle oftare kunna förekomma som tema i läroböcker*) fördelades lärarnas åsikter jämnare mellan alternativen. Dessa resultat förstärker ytterligare den uppfattningen att idrottstemat upplevdes som viktigt bland lärarna. De flesta lärarna förhöll sig positiva till att öka mängden idrottsrelaterad undervisning, men var mer osäkra ifall det borde ske genom läroboken. Sammanfattningsvis värderades idrottstemat som ett nyttigt ämnesområde i många avseenden i undervisningen, men i praktiken fick det dock sällan mer plats än vad man i läroboken hade reserverat för det.

Skillnaderna i förhållningssätt till påståendena mellan de olika variabelgrupperna följde samma mönster som vid de tidigare presenterade frågorna: idrottsintresserade samt mer erfarna lärare höll med påståendena i större utsträckning än icke-idrottsintresserade samt mindre erfarna lärare. Som diskuterats redan tidigare kan detta bero på de idrottsintresserades bredare insikter om hur man bäst kan dra nytta av idrottstemat i undervisning. Däremot är det svårare att med säkerhet uttala sig om varför de mer erfarna lärarna tycks uppskatta användbarheten av temat något högre än sina mindre erfarna kolleger.

5.2 Validitet och reliabilitet

Begreppet validitet innebär enligt Alanen (2011: 159) hur väl man med sina forskningsmetoder lyckats mäta det exakta fenomen som man hade för avsikt att undersöka. Mitt syfte i denna studie var att utreda hur idrott kommer till användning i svenskundervisning samt vilka eventuella mål lärarna vill uppnå med idrottsrelaterad undervisning. Fastän enkäter främst används för insamling av siffermässiga data (Alanen 2011) fungerade metoden synnerligen väl även med de öppna frågorna. Frågorna hade i regel förståtts så som jag hade tänkt mig och inga svar behövde således utelämnas ur analysen på grund av totalt missförstånd. En del av lärarna påpekade dock att jag tydligare borde ha förklarat vad jag menar med idrott. Personligen upplevde jag den semantiska diskussionen som onödig. Jag tyckte att eventuella små skillnader i

uppfattningar om vad som räknas som idrott inte har någon större betydelse för genomförandet av undersökningen.

Vad gäller de slutna frågorna samt påståendena i enkäten tjänade även de sitt syfte förhållandevis väl. De tre inledande frågorna som var avsedda för att kartlägga den allmänna användningen av idrottstemat i klassrummen borde jag dock ha kompletterat med en preciserande fråga om hur ofta lärarna brukar använda idrottsrelaterat material. Den informationen skulle ha kunnat bidra till att forma en ännu klarare bild av idrottens användbarhet som tema i undervisningen.

Med reliabilitet avses informationens trovärdighet och exakthet (se Alanen 2011). Vidare visar den om resultaten i en undersökning kan tolkas som möjliga att beröra även andra människor utöver dem som deltagit i studien som respondenter (se Huhta och Tarnanen 2011). Eftersom jag inte hade använt mig av ett slumpmässigt urval av respondenter kan resultaten i denna studie inte generaliseras. Den stora mängd material som låg till grund för undersökningen (133 återlämnade svarsblanketter) gör dock att studien på ett mycket omfattande sätt kan beskriva användningen av idrottstemat på svensklektioner på finska gymnasier.

6 AVSLUTNING

Avsikten med denna kandidatavhandling var att kartlägga användningen av idrottstemat i svenskundervisning på finska gymnasier. Jag studerade förekomsten av idrottsrelaterad undervisning ur lärarnas synvinkel. Grunden till undersökningen utgjordes av följande forskningsfrågor: På vilka sätt utnyttjar man idrott i svenskundervisning? Vilka undervisningsmässiga syften har lärarna med idrottstemat? Hurdana uppfattningar har lärarna om användbarheten av idrottstemat i allmänhet? Vidare var jag intresserad av att beskriva storleksgraden på fenomenet, det vill säga hur många lärare som har behandlat idrott på lektionen eller använt sig av idrottsrelaterat material.

Materialet till undersökningen insamlades genom en enkätundersökning på vilken 133 svensklärare svarade under en två veckors period i januari 2012. Den del av materialet

som bestod av lärarnas svar på flervalsfrågor analyserades med kvalitativa metoder medan svar på flervalsfrågor och påståenden granskades kvantitativt.

Resultaten visade tydligt att idrott behandlas på svensklektioner av nästan alla lärare. Det som ändå kännetecknar idrottsrelaterad undervisning är att den allt som oftast är läroboksstyrd, det vill säga att temat sällan tas upp på lärarens eget initiativ. Lärarna överlag verkade dock vara positivt inställda till de möjligheter som idrottstemat kan tillföra undervisningen. Det ansågs vara ett ämne som intresserar ett stort antal elever och möjliggör användningen av varierande och autentiska läromaterial. Lärarna som var intresserade av idrott visade sig även använda idrottstemat mer i undervisningen än deras kolleger som inte delade samma intresse. Likaså syntes de lärare som undervisat i mer än 15 år utnyttja idrott mer än deras mindre erfarna arbetskamrater.

Avslutningsvis kan konstateras att användning av idrottstemat i språkundervisning hittills har varit ett fullkomligt utforskat fält inom denna disciplin. Inom ramen för denna undersökning kunde jag därför bara snudda vid ytan på temat och kasta en ytterst ytlig blick på fenomenet. Denna kandidatavhandling kan – om än i en ytterst anspråkslös skala – således uppfattas som något av en banbrytare, ett första försök att beskriva den rådande undervisningspraktiken ur idrottstemats synvinkel och att utreda de möjligheter som idrott kan tillföra språkundervisningen. Denna studie hade ett deskriptivt förhållningssätt till ämnet, men det vore även intressant att jämföra olika ämnesområden som behandlas i undervisningen och i skolläroböcker – såsom musik, media med mera – för att skaffa insikter i frågan huruvida skilda teman uppskattas eller betonas på olika sätt av lärare. Vidare skulle det vara fascinerande att närmare undersöka vilken effekt idrottstemat verkligen har för de idrottsintresserade och ickeidrottsintresserade elevernas motivation att lära sig språk.

Litteratur

Alanen, R. 2011. Kysely tutkijan työkaluna. I: Kalaja, P., Alanen, R., Dufva, H. (red.): *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas*. Helsingfors: Finn Lectura. 146-161.

Englund, B. 2011. Vad gör läroböcker? I: Ammert, N. (red.): *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. 279-294.

Estling Vannestål, M. 2011. Läroboken i en digital värld. I: Ammert, N. (red.): *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. 233-254

GLGY 2003 = Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar. Utbildningsstyrelsen.

http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf. 84-87. (Hämtad: 16.4.2012)

Green-Vänttinen, M., Korkman, C. & Lehti-Eklund, H. 2010. *Svenska i finska gymnasier*. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Heyerdahl-Larsen, C. 2000. *Laereboken – tvangstrøye eller helsetrøye?* Hovedoppgave i pedagogikk. Oslo: Universitet i Oslo, Det Utdanningsvitenskapelige Fakultet, Pedagogisk Forskningsinstitutt.

Huhta, A. & Tarnanen, M. 2011. Kielitaidon arviointi tutkimusvälineenä ja tutkimuksen kohteena. I: Kalaja, P., Alanen, R., Dufva, H. (red.): *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas*. Helsingfors: Finn Lectura. 201-220.

Huttunen, I. 2000. Oppimisympäristöistä yleiseurooppalaisessa viitekehyksessä. I: Kaikkonen, P. & Kohonen, V. (red.): *Minne menet, kielikasvatus? Näkökulmia kielipedagogiikkaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 79-93

Kaikkonen, P. 2000. Autenttisuus ja sen merkitys kulttuurien välisessä vieraan kielen opetuksessa. I: Kaikkonen, P. & Kohonen, V. (red.): *Minne menet, kielikasvatus? Näkökulmia kielipedagogiikkaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 49-61.

Kaikkonen, P. & Kohonen, V. 2000. Minne menet, kielikasvatus? I: Kaikkonen, P. & Kohonen, V. (red.): *Minne menet, kielikasvatus? Näkökulmia kielipedagogiikkaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 7-10

Lammi, K. 2002. *Kielisalkku lukion ruotsin kielen opiskeluun motivoinnissa. Opiskelijoiden ja opettajan kokemuksia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Pitkänen, N. & Varis L. 2007. *Autenticitet i svenskundervisning*. Opublicerad pro gradu – avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä Universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2007456>

Svensson, A-C. 2011. Hur används läroboken? I: Ammert, N. (red.): *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. 295-315.

Södergård, A. 1999. Varför är svenska inte motiverande? I: Pietilä, P. & Salo, O-P. (red.): Multiple languages – multiple perspectives. *Texts on language teaching and linguistic research. AFinLA yearbook*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 252-257.

Taalas, P. 2007. Joustavat oppimisen mallit ja teknologian integraatio: kielen opetuksen muuttuvat mediamaisemat. I: Pöyhönen, S. & Luukka, M-R. (red.): *Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta. Kielikoulutuspoliittisen projektin loppuraportti*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 413-429.

Zahorik, J. 1991. Teaching Style and Textbooks. I: *Teaching and Teacher Education*, 7, 2. 185-196.

Bilaga 1: Enkät

Saate

Hei!

Nimeni on Ossi Kaski ja olen kolmannen vuoden ruotsin opiskelija Jyväskylän yliopistossa. Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä aineisto kandidaatintutkielmaani aiheesta ”urheilun hyödyntäminen lukion ruotsinopetuksessa”. Kysely koostuu yhteensä 12:sta monivalinta- ja avokysymyksestä sekä taustatieto-osuudesta. Vastaaminen kyselyyn on luonnollisesti täysin vapaaehtoista, mutta toki erittäin toivottavaa. Vastaamalla annat samalla luvan käyttää vastauksiasi aineistona kandintutkielmassani ja mahdollisessa tulevassa tutkimustyössä. Vastaaminen tapahtuu nimettömänä, ja antamiasi tietoja käsitellään täydellisen luottamuksellisesti.

Kiitos vaivannäöstäsi!

Ossi Kaski

ossi.e.kaski@student.jyu.fi

Jyväskylän yliopisto, Kielten laitos/ruotsin kieli

Taustatiedot

Henkilötiedot

Sukupuoli nainen
 mies

Opettajakokemus 0-5 vuotta
 6-15 vuotta
 16-25 vuotta
 26 vuotta tai enemmän

Harrastuneisuus

Valitse parhaiten itseäsi kuvaava vaihtoehto, kuinka kiinnostunut olet urheilusta.

- erittäin kiinnostunut
- jokseenkin kiinnostunut
- en erityisen kiinnostunut
- en juuri ollenkaan kiinnostunut
- en osaa sanoa

Harrastatko itse urheilua? kyllä
 ei

Jos "kyllä", niin millaista/mitä lajia?

Urheilu yleisesti osana ruotsin opetusta (kysymykset 1-3)

	kyllä	ei
1. Oletko käyttänyt urheilua aihealueena ruotsin tunnilla?	☐	☐
2. Onko urheilu ollut jonkin pitämäsi ruotsin oppitunnin pääteema kuluvan lukuvuoden aikana?	☐	☐
3. Oletko käyttänyt urheilua aihealueena opetuksessasi muulloin, kuin jos se on ollut oppikirjan (teksti- tai harjoituskirja) aiheena?	☐	☐
- Urheilun käyttötavat opetuksessa (kysymykset 4-6)

Vastaa kysymykseen 4 vain, jos vastasit kaikkiin kolmeen edelliseen kysymykseen (kysymykset 1, 2 ja 3) kieltävästi. Muussa tapauksessa vastaa kysymyksiin 5 ja 6.

4. En käytä urheilua aihealueena ruotsin opetuksessa, koska...
- ...sitä ei ole erikseen opetussuunnitelmassa esitetty.
 - ...aihe on minulle vieras.
 - ...en pidä aihetta tärkeänä.
 - ...oppikirja tai oppimateriaali ei tue sen ottamista mukaan opetukseen.
 - muu syy

Jos "muu syy", mikä?

5. Millä tavoin hyödynnät urheilua aihealueena ruotsin opetuksessa?

6. Onko sinulla joitain tavoitteita, joita pyrit saavuttamaan urheiluteeman avulla?

Urheilun potentiaali ruotsin opetuksen välineenä (kysymykset 7-12)

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
7. Urheilua aihealueena voisi hyödyntää ruotsin (tunti)opetuksessa nykyistä enemmän.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Oppikirjoissa urheiluteema voisi olla esillä nykyistä enemmän.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Urheilu aihepiirinä tarjoaisi hyvän mahdollisuuden erilaisten vaihtoehtoisten oppimateriaalien (esim. tv, lehdet, internetin keskustelupalstat, blogit, audiovisuaaliset kanavat, mm. YouTube) käyttöön.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Urheiluteemaa voisi hyödyntää keinona kannustaamaan luokkahuoneen ulkopuoliseen opiskeluun.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Mitkä urheilulajit ovat useimmin esillä oppikirjoissa?

12. Koetko, että urheilun avulla voisi lisätä joidenkin oppilaiden mielenkiintoa ruotsin kieleen ja/tai ruotsin kielen opiskeluun? Yritäthän perustella vastauksesi.

Palaute

Tähän voit halutessasi antaa vapaamuotoista palautetta tai kommentteja kyselystä.

